

Подано до редакції: 09.03.2025

Прийнято після рецензування: 30.04.2025

Затверджено до друку: 01.05.2025

Опубліковано: 30.06.2025

УДК 37.014.09:355.01

<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-34-293-308>

МЕТОДИКА РОЗРОБЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО/НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ УЧНІВСТВА В ПРОЦЕСІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Дмитро Пузіков*кандидат педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу інновацій та стратегій розвитку освіти, Інститут педагогіки НАПН України* <https://orcid.org/0000-0003-2630-6924> innovacia@ukr.net

У статті розглянута проблема розроблення українським учительством навчально-го/навчально-методичного забезпечення подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни. Визначені й обґрунтовані професійні функції педагогічних працівників, пов'язані з розробленням навчального/навчально-методичного забезпечення подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання, а саме: організаційна, діагностувальна, прогнозувальна, проєктувальна, конструювальна, комунікаційна, реалізаційна, оцінювальна. Виокремлений та обґрунтований перелік навчальних/навчально-методичних розробок учительства, котрі можуть, за дотримання відповідних вимог, оприлюднюватися і використовуватися у форматі електронних або/та друкованих навчальних і виробничо-практичних видань у процесі подолання освітніх втрат учнівства (навчальний посібник, навчально-методичний посібник, навчальний наочний посібник, хрестоматія, практикум, робочий зошит; практичний poradnik, практичний посібник, методичні рекомендації/методичні настанови, пам'ятка). Виокремлені й обґрунтовані умови розроблення педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни (правові, організаційно-управлінські (та організаційно-методичні), теоретико-методичні, освітні, матеріально-технічні, соціально-психологічні). Розроблена й обґрунтована методика конструювання педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни, що передбачає здійснення низки послідовних процедур, а саме: організаційно-підготовчої, діагностувально-прогнозувальної, проєктувально-методичної, апробувально-коригувальної, нормативно-методичної, інформаційно-реалізаційної, оцінно-регулятивної.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з визначенням і обґрунтуванням особливостей конструювання вчительством різних видів навчального/навчально-методичного забезпечення (видань) для подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання.

Ключові слова: повна загальна середня освіта; змішане навчання в умовах війни; освітні втрати; попередження/подолання освітніх втрат; навчальне/навчально-методичне забезпечення; навчальна література; методика конструювання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Діяльність представників українського вчителства щодо розроблення навчального/навчально-методичного забезпечення, котре застосовуватиметься для подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни є досить складною, однак і дуже актуальною з огляду на необхідність попередження і подолання цього освітнього явища. На жаль, така діяльність ще не зайняла належного місця в системі методичної роботи вітчизняного вчителства, може розглядатися ним як другорядна, допоміжна, тому здійснюється ситуативно, у контексті вирішення інших, традиційніших освітніх і методичних завдань. Однією з причин цього можна вважати суперечність між актуальністю вказаної вище діяльності і станом розроблення її теоретико-методичних засад та організації на рівні закладів загальної середньої освіти.

Таким чином, постає проблема теоретико-методичного та організаційного узагальнення діяльності вчителства з розроблення навчального/навчально-методичного забезпечення подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання, яка набуває особливої актуальності під час війни. Названа вище проблема пов'язана з важливими науковими та практичними завданнями. Насамперед, це гарантування належної якості повної загальної середньої освіти, яку учнівство здобуває в умовах російсько-української війни, спричиненої російською агресією проти України. Оскільки освітні втрати окремих учнів негативно впливають на якість їхньої освіти, то іншим важливим завданням є попередження і подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни. Однак важливо наголосити, що завдання попередження і подолання освітніх втрат учнівства зберігатиметься і в період повоєнної відбудови України, після нашої перемоги над російським агресором, адже частина чинників, що зумовлює ці втрати існує також у мирному житті. Процес створення (розроблення, затвердження, оприлюднення) і застосування вчителством навчального/навчально-методичного забезпечення із подолання/попередження освітніх втрат учнівства пов'язаний із завданнями розвитку внутрішньошкільної науково-методичної (методичної) роботи. Зауважимо, що стосовно створення відповідного навчально-методичного забезпечення, яке дає змогу підготувати представників вчителства до подолання/попередження освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти, то цей зв'язок є якнайтіснішим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, що розглядається у статті та означення аспектів загальної проблеми, яким присвячується стаття.

Проблематика подолання/попередження освітніх втрат учнівства привернула увагу відомих українських дослідників. У наукових публікаціях вітчизняних учених досліджуються проблеми теорії і методики діагностики та компенсації освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти (Топузов (ред.), 2023), діагностики та компенсації освітніх втрат учнівства в період воєнного стану (Топузов, Головка, Локшина,

2023), мінімізації освітніх втрат учнівства в умовах воєнного стану в процесі змішаного навчання (Малихін, Арістова, Рогова, 2022), впливу освітніх втрат в дошкільній освіті на подальші освітні втрати здобувачів освіти (Сисоева, Рейпольська, 2023) тощо. Дослідники виокремлюють та обґрунтовують інструментарій подолання і попередження освітніх втрат учнівства, а саме: індивідуалізацію навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнний час (Малихін, Арістова, Алексєєва, 2023), цифровізацію профільної середньої освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів в умовах воєнного стану (Малихін, Арістова, Ліпчевська, 2024), реалізацію системи математичної освіти в Національному центрі «Мала академія наук України» як інструмент подолання освітніх втрат (Довгий, Терлецька, 2024), міжпредметні зв'язки як шлях подолання освітніх втрат у природничій освітній галузі (Некрасова, Чаус, Прокуда, 2025). Подолання освітніх втрат цілком справедливо розглядається у дослідженнях як можливість розвитку особистості здобувача освіти, наприклад, соціально-емоційних навичок учнівства в процесі надолуження освітніх втрат на уроках української мови (Дика, Глазова, 2025).

Процесу розроблення педагогічними (науково-педагогічними, науковими) працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти присвячено також чимало наукових публікацій українських учених. Увага дослідників прикута до політики підручникотворення у міжнародному вимірі (на матеріалах ЮНЕСКО) (Чекрій, 2020), проблеми підручникотворення в Україні (Кисла, Коваль, 2022), тенденціях розвитку теорії і практики сучасного підручника (Головка, 2021), дидактичних основ підручникотворення в умовах інформатизації освіти (Алексєєва, 2021), ролі і значення експерименту в процесі підручникотворення (Засєкіна, 2013), теорії і методики проєктування навчальної книги (Редько, 2022), процесу конструювання змісту шкільного підручника (Редько, 2017), розробленні електронного навчально-методичного забезпечення (Пузіков, 2010) тощо.

Однак дослідження проблеми розроблення педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства ще не набула цілісного характеру, розглянута лише стосовно електронного портфолію вчителя (Трубачева, Мішеніна, Коник, 2024). У наукових літературних джерелах ще не визначені умови розроблення такого забезпечення педагогічними працівниками, не виокремлені його види, не розроблена й не оприлюднена методика цієї діяльності. Таким чином, актуальність і наукова новизна цієї розвідки зумовлена тим, що вона присвячена низці аспектів дослідження проблеми розроблення педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства (його умовам, видам, методиці), які не були вивчені раніше.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідження проблеми розроблення педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни. Досягнення сформульованої вище мети статті зумовлює необхідність визначення і виконання низки завдань, а саме: визначенні видів цього забезпечення (переліку навчальних і виробничо-практичних видань), виокремленні і обґрунтуванні умов його розроблення, створення

та обґрунтування методики конструювання педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення подолання освітніх втрат учнівства.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й виконання визначених завдань статті використовувалася низка методів наукового дослідження, а саме: аналіз наукової літератури, аналіз, синтез, теоретичне узагальнення.

Результати та обговорення. Освітні втрати – це «комплексний показник освітньої системи загалом та особистих здобутків, зокрема» (Топузов, та ін., 2023, с. 7), «втрата можливостей для всебічного розвитку учнів: інтелектуального, соціального, емоційного, психологічного тощо» (Топузов (ред.), 2023, с. 11). До обсягу поняття «освітні втрати» можна віднести навчальні втрати (тобто втрати результатів навчання – знань, умінь, навичок, ставлень тощо), виховні втрати та зниження темпів розвитку особистості (Бичко, Терещенко, 2023).

Зауважимо, що єдність освітнього процесу змушує до необхідності системного підходу до вивчення і подолання явища освітніх втрат учнівства. Однак для цього дослідження особливе значення мають саме навчальні втрати. Це зумовлено тим, що результативне навчання веде за собою розвиток особистості здобувача освіти, дає змогу вирішувати завдання його виховання в процесі навчальної взаємодії (виховна функція навчання). Організувати ж компенсацію освітніх втрат в процесі виховання учнівства є значно складнішим завданням. Крім того, навчальні втрати значно простіше виявити, кількісно й якісно оцінити, оскільки вони є «безпосередньо академічними втратами й вимірюються оцінюванням рівня опанування освітніх стандартів/програм для певного етапу шкільної освіти» (Топузов (ред.), 2023, с. 11).

Виявлення, попередження і подолання освітніх втрат учнівства стає одним із важливих напрямів професійної діяльності сучасного українського вчителства з огляду на небезпечний характер цього явища для здобуття дитиною, що зазнала таких втрат як певного рівня повної загальної середньої освіти, так і повної загальної середньої освіти в цілому, її подальшого професійного навчання, успішної соціальної адаптації, входження в соціально-економічну структуру суспільства.

Одним із важливих завдань попередження і подолання учительством освітніх втрат учнівства є розроблення педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення цієї діяльності, яке дає змогу узагальнити її успішний досвід і поділитися ним із колегами.

Під навчальним забезпеченням подолання освітніх втрат учнівства ми розуміємо сукупність освітніх розробок, які визначають основні завдання, зміст, перебіг і результати цієї діяльності, передбачають і доцільно поєднують необхідний для цього навчальний матеріал, технології, методики, методи й прийоми, засоби і форми організації навчання, можуть відображатися в навчальній літературі (паперових або електронних навчальних виданнях).

Навчально-методичне забезпечення передбачає підготовку педагогічних працівників до попередження і подолання освітніх втрат учнівства, зокрема до використання цих розробок, може відображатися у навчально-методичній літературі (паперових і електронних навчальних і виробничо-практичних виданнях).

Насамперед зауважимо, що створення навчального або/та навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства є правом педагогічних працівників закладу системи загальної середньої освіти, пов'язаним із їхньою академічною свободою і професійним розвитком. Можна виокремити кілька ситуацій з професійного життя, за яких учительці/вчителю доцільно виконати таку складну й відповідальну діяльність. По-перше, це підготовка педагогічного працівника до атестації, що передбачає присвоєння чергової кваліфікаційної категорії/педагогічного звання (або ж до участі в професійному конкурсі, наприклад, «Учитель року»). По-друге, це оприлюднення результатів участі вчительки/вчителя в міжнародному освітньому проєкті, експерименті/ проєкті на всеукраїнському або регіональному рівні (за умови, що педагогічний працівник або добровільно зобов'язався виконати таке завдання за програмою дослідження, або сам виступив із цією ініціативою, а його розробка не порушуватиме авторських прав інших учасників). По-третє, запити колег на оприлюднення педагогічним працівником його навчальних і методичних розробок, які успішно пройшли перевірку освітньою практикою.

Варто виділити здобутки, які гарантує педагогічному працівнику створення навчального або виробничо-практичного видання. Насамперед, це можливість проаналізувати, узагальнити й систематизувати свій педагогічний досвід, оприлюднити його, отримати зворотний зв'язок, побачити подальші перспективи для професійного розвитку й саморозвитку. Крім того, це значна економія часу та зусиль педагогічного працівника. Поважна частина українського вчительства працює в режимі творчого, інноваційного пошуку, щоденно створює невеличкі навчальні та методичні розробки. Однак вони, як правило, не лише не систематизуються, але й не зберігаються, оскільки вони оприлюднюються лише у вербальній освітній взаємодії з учнями (тобто взагалі не фіксуються в паперовому або/та електронному вигляді), або функціонують як одноразовий роздатковий матеріал, «папірці» для уроку. Наступного навчального року творчий вчитель придумує нову розробку, яка здається ефективнішою і так далі. Крім того, така презентація освітньої розробки не викликає належного ставлення з боку інших педагогічних працівників і учнівства, а корисний досвід може забутись, не стати основою для подальшого інноваційного пошуку. І навпаки, електронне або друковане видання стає важливим складником професійного портфоліо педагогічного працівника, викликає значно більший інтерес і повагу в колег, так само як книга з іменем учителя – в учнів. Не менш важливим досягненням, є гарантування авторства певної розробки, оскільки інші педагогічні працівники, які використовують її як «усну традицію» можуть, зрештою, забути, хто був її автором.

Результати аналізу наукової літератури (Пантюк, 2012; Мізюк, 2019 та ін.) і Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (Міністерство освіти і науки України, 2023) дають змогу виокремити й обґрунтувати професійні функції педагогічних працівників, реалізація яких відбуватиметься в ході розроблення навчального/навчально-методичного забезпечення подолання освітніх втрат учнівства, а саме: організаційну, діагностувальну, прогнозувальну, проєктувальну, конструювальну, комунікаційну, реалізаційну, оцінювальну. Розглянемо деякі з них детальніше.

Організаційна функція полягає в організації педагогічним працівником як власної діяльності, так і своєї взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу, органами управління освітою, громадськістю задля розроблення навчального/навчально-методичного забезпечення подолання освітніх втрат учнівства.

Діагностувальна функція дає змогу виявити освітні втрати учнівства, подолання яких може здійснюватися за допомогою відповідного навчального забезпечення, розробленого педагогічним працівником.

Прогнозувальна функція полягає у передбаченні певного обсягу навчального матеріалу, арсеналу шляхів та засобів, необхідних для подолання відповідних освітніх втрат учнівства.

Проектувальна функція передбачає визначення основних характеристик освітньої взаємодії між учителем і учнями, відповідного змісту і виду навчального забезпечення, яке стане інформаційною основою цієї взаємодії, що уможливить ефективне подолання освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти.

Конструювальна функція полягає в розробленні відповідного виду навчального/навчально-методичного забезпечення, яке застосовуватиметься задля подолання освітніх втрат учнівства (у випадку навчально-методичного забезпечення – підготовки педагогічних працівників до цієї діяльності).

Оцінювальна функція передбачає оцінювання вчителем результативності та ефективності розробленого навчального/навчально-методичного забезпечення.

Як зазначено вище, розроблене педагогічними працівниками начальне/навчально-методичне забезпечення подолання освітніх втрат учнівства можна (за обов'язкового дотримання правових вимог до друкованих та електронних видань) відобразити (оприлюднити) у вигляді навчальної або/та навчально-методичної літератури (виробничо-практичних) видань. Розглянемо ці видання детальніше.

До початкової літератури (навчальних видань), за допомогою якої може здійснюватися подолання освітніх втрат учнівства належать навчальний посібник, навчально-методичний посібник, навчальний наочний посібник, хрестоматія, практикум, робочий зошит (ДП «УкрНДНЦ», 2016, с. 13–14).

До навчально-методичної літератури (виробничо-практичних видань), що може застосовуватися в процесі підготовки педагогічних працівників до подолання освітніх втрат учнівства належать; практичний poradnik, практичний посібник, методичні рекомендації/методичні настанови, пам'ятка (ДП «УкрНДНЦ», 2016, с. 12–13).

Доцільно виокремити й обґрунтувати основні умови, необхідні для розроблення педагогічними працівниками навчальних і виробничо-практичних видань, які застосовуватимуться як засіб подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни. Результати аналізу науково-педагогічної літератури ають можливість виділити шість груп таких умов, а саме: правові, організаційно-управлінські (та організаційно-методичні), теоретико-методичні, освітні, матеріально-технічні, соціально-психологічні. Розглянемо їх детальніше.

Правові умови пов'язані з правами, обов'язками та відповідальністю педагогічних працівників як осіб, що розроблюють і видають (оприлюднюють, поширюють,

використовують в освітньому процесі) вказані вище розробки. Відразу доречно зробити дві суттєві зауваги. По-перше, вітчизняне освітнє законодавство не надто щільно врегульовує відносини між педагогічними працівниками й іншими учасниками освітнього процесу, що виникають із приводу створення, оприлюднення й використання представниками вчителства навчальних та/або навчально-методичних розроблень, якщо йдеться не про навчальні/модельні навчальні програми курсів/інтегрованих курсів (у т. ч. за вибором), друковані та електронні видання, які повинні проходити обов'язкові процедури грифування/схвалення. По-друге, причини відсутності відповідного правового регулювання можна вбачати в тому, що на педагогічного працівника не покладається відповідальність створювати такі розробки.

Однією з найважливіших серед правових умов, на думку автора, є *наявність локальної (внутрішньошкільної) правової бази*, що усаджуватиме розроблення й оприлюднення педагогічними працівниками навчальних і виробничо-практичних видань, які застосовуватимуться в процесі подолання освітніх втрат учнівства. Основним локальним правовим актом стане положення про розроблення й оприлюднення педагогічними працівниками навчальних і виробничо-практичних видань, які застосовуватимуться в ході попередження і подолання освітніх втрат учнівства (підготовки вчителства до цієї діяльності). Таке положення розглядатиметься педагогічною радою закладу загальної середньої освіти, і затверджуватиметься його керівником. Зазначимо, що розгляду і затвердженню таких положень в конкретних закладах загальної середньої освіти суттєво сприятиме розроблення й оприлюднення типового положення про створення, затвердження та оприлюднення педагогічними працівниками закладів системи загальної середньої освіти навчальних і навчально-методичних для попередження та/або подолання освітніх втрат учнівства. Створення проекту такого типового положення розглядається автором як одне з важливих прикладних завдань подальшого дослідження цієї проблеми.

Організаційно-управлінські та організаційно-методичні умови пов'язані з реалізацією зазначених вище правових приписів у процесі управління закладом загальної середньої освіти. Йдеться про цілеспрямовану управлінську діяльність, здійснювану директором та його заступником з науково-методичної роботи (за наявності), педагогічною радою школи, науково-методичної роботи методичних об'єднань (кафедр, методичних об'єднань або циклових комісій) педагогічних працівників закладу освіти. Загальний алгоритм обговорення і оприлюднення розроблень педагогічних працівників складатиметься з кількох послідовних процедур (участь в яких залежатиме як від необхідності реалізації правових приписів, так і від насамперед від рівня домагань розробника), а саме: розгляду рукопису методичним об'єднанням (кафедрою, цикловою комісією); схваленням і наданням рекомендації рукопису педагогічною радою школи; проходженням експертизи у відповідній комісії при Міністерстві освіти і науки України задля надання грифу. Варто зауважити, що діяльність з обговорення означених розроблень учителства дасть змогу активізувати науково-методичну (методичну) роботу відповідних структурних підрозділів закладу загальної середньої освіти (методичних об'єднань, комісій, кафедр).

Теоретико-методичні умови пов'язані з наявністю необхідного теоретичного (обґрунтовані загально і частково дидактичні (стосуються предметних методик)

теоретичні положення, принципи, концепції, моделі тощо) та методичного (технології, методики, методи, практичні моделі, програми) забезпечення попередження і подолання освітніх втрат учнівства, підготовки учительства до цієї діяльності, на які спиратиметься (орієнтуватиметься) окремий педагогічний працівник, який створюватиме власну навчальну та/або навчально-методичну розробку.

Освітні умови – можливість апробації і застосування навчальних розробок в освітньому процесі, отримання зворотного зв'язку та оцінювання їх результативності; програми і практика підготовки педагогічних працівників до попередження/подолання освітніх втрат учнівства, розроблення відповідного навчального-навчально-методичного забезпечення в процесі формальної (підготовка майбутніх учителів), неформальної (підвищення кваліфікацій педагогічних працівників у процесі післядипломної освіти, внутрішньошкільної науково-методичної (методичної) роботи, інформальної освіти (можливості самоосвіти, наявність друкованих і електронних розробок для її здійснення).

Матеріально-технічні умови – наявність необхідного матеріально-технічного забезпечення (насамперед інформатичного, необхідних розробнику програмних і апаратних засобів).

Соціально-психологічні умови – позитивне ставлення педагогічного колективу, учасників освітнього процесу, педагогічної громадськості до педагогічного працівника, який здійснює розроблення вказаного вище забезпечення, моральна підтримка його діяльності.

Оприлюднені вище результати дослідження дають підстави перейти до розроблення методики конструювання педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни.

Насамперед визначимо поняття вказаної вище методики. Загалом методика – це «сукупність взаємопов'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи», що може передбачати документальний опис «послідовності правил, методів і засобів виконання роботи» (Бусел, гол ред., с. 664). Таким чином, методика конструювання навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства – це сукупність послідовних процедур діяльності педагогічних працівників, у ході здійснення яких застосовуються взаємопов'язані способи і засоби створення об'єктів навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства.

Узагальнення результатів аналізу наукової літератури дає змогу визначити послідовність і деталізувати зміст процедур (складників процесу) цієї методики, а саме: організаційно-підготовчої, діагностувально-прогнозувальної, проєктувально-методичної, апробувально-коригувальної, нормативно-методичної, інформаційно-реалізаційної, оцінно-регулятивної.

Організаційно-підготовча процедура передбачає визначення й обґрунтування педагогічним працівником необхідності такої розробки (тобто з'ясування орієнтовного переліку результатів навчання і пов'язаного з ними навчального матеріалу, з якими пов'язані освітні втрати), її виду, масштабу оприлюднення (і, відповідно,

механізму ухвалення), актуалізацію/здобуття ним відповідних професійних знань та умінь із конструювання навчального/навчально-методичного забезпечення, а також програмування своєї діяльності та (за необхідності) узгодження її з його методичним підрозділом, керівництвом закладу загальної середньої освіти.

Зауважимо, що існують дві основні підстави, за наявності яких педагогічному працівнику доцільно здійснювати розроблення навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства з певного навчального предмета (курсу/інтегрованого курсу).

Першою підставою є фіксація педагогічним працівником освітніх (навчальних) втрат із певного курсу/інтегрованого курсу у помітної кількості здобувачів повної загальної середньої освіти, яким він викладає. Кількість учнівства, про яку йдеться може бути від двох-трьох осіб до цілого класу (усіх класів одного року навчання закладу освіти, в яких викладає цей педагогічний працівник). Варто зазначити, що у випадку освітніх втрат у частини класу (групи від двох-трьох до семи-десяти учнів) доцільно визначити та обґрунтувати загальну причину (причини) цих втрат (складність навчального матеріалу, вивчення навчального матеріалу в період дистанційного навчання (таким чином, складність для вивчення його в умовах змішаного/дистанційного навчання), тривала відсутність здобувачів освіти через поважні (стан здоров'я, зміна місця проживання родини, зокрема вимушена війною) або неповажні (прогули) причини, низький рівень академічної успішності цих представників учнівства з відповідного навчального предмета/курсу тощо).

Другою підставою є перелік результатів навчання (обсяг навчального матеріалу), з якими пов'язані освітні втрати цих представників учнівства. Якщо йдеться про навчальний матеріал і результати лише одного-двох уроків, то для подолання таких освітніх втрат учнівства можна застосувати традиційніші організаційні форми, методи й засоби корекції знань, умінь і навичок здобувачів освіти, оскільки розроблення окремого навчального/навчально-методичного забезпечення є досить витратним за часом для і без того зайнятого вчительства. Інша ситуація, якщо йдеться про навчальний матеріал з окремих тем і навіть розділів певного навчального курсу/інтегрованого курсу (особливо, якщо цей курс викладається перший рік, або це курс допрофільної підготовки чи профільного навчання). У цьому випадку розроблення як навчального, так і навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства є цілком доцільним.

Діагностувально-прогнозувальна процедура полягає, по-перше, у виокремленні чіткого обсягу спільних освітніх втрат учнівства з відповідного навчального курсу/інтегрованого курсу (для цього педагогічним працівником застосовуються матеріали для контролю освітніх (навчальних) досягнень учнівства), по-друге, визначенні причин виникнення цих втрат (складність навчального матеріалу в умовах змішаного/дистанційного навчання, необхідність застосування спеціальних методів і прийомів, засобів, форм організації навчання на уроці, самостійної роботи учнівства для засвоєння його тощо) та передбаченні ефективних засобів їх подолання/попередження в майбутньому.

Проектувально-методична (конструювальна) процедура полягає у визначенні структури та змісту навчальної/навчально-методичної розробки, насамперед текстового

матеріалу і методичного апарату (апарату засвоєння), застосування яких забезпечуватиме подолання/попередження відповідних освітніх втрат учнівства в освітньому процесі (або, якщо йдеться про навчально-методичне забезпечення, то підготовку педагогічних працівників до виконання цього завдання в процесі науково-методичної (методичної) роботи в закладі освіти).

Апробувально-коригувальна процедура полягає в апробації розробки в освітньому процесі в ході подолання/попередження освітніх втрат учнівства (якщо йдеться про навчальне забезпечення), або в процесі науково-методичної (методичної) роботи в закладі освіти (якщо про навчально-методичне). Аналіз результатів апробації вказаного вище навчального/навчально-методичного забезпечення може змусити педагогічного працівника, який його сконструював, до внесення до нього відповідних коректив.

Нормативно-методична процедура передбачає надання відповідному навчальному та/або навчально-методичному забезпеченню (розробці, електронному або паперовому виданню) рекомендації до застосування в освітньому процесу (або процесі внутрішньошкільної науково-методичної роботи).

Зауважимо, що якщо автор не передбачає друк та комерційне розповсюдження паперового навчального (навчально-методичного) видання, то він може отримати рекомендацію для використання розробки в освітньому процесі свого закладу освіти у відповідному структурному підрозділі (методичному об'єднанні, комісії, кафедрі), рішення якого має обговорити і схвалити педагогічна рада закладу освіти. Рекомендацію до використання в освітньому процесі закладу освіти навчальної та/або навчально-методичної розробки з попередження та подолання освітніх втрат учнівства, створеної педагогічним працівником у співавторстві з науковим/науково-педагогічним працівником наукової установи, закладу вищої або післядипломної освіти можуть розглядатися й схвалюватися вченою радою відповідної установи/закладу. Однак треба наголосити, що у випадках, зазначених вище, розробка не набуватиме статусу і прав електронного або друкованого навчального видання, навчальної літератури. Якщо розробка створена в ході виконання завдань освітнього експерименту (інноваційного освітнього проекту) на всеукраїнському рівні, то рекомендацію на її використання може надати науково-консультативна рада проведення експерименту/проекту, рішення якої має обговорити і схвалити відповідна комісія Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України (Міністерства освіти і науки України, 2023а). Педагогічний працівник, який в ініціативному порядку створив навчальну/навчально-методичну розробку і прагне забезпечити їй статус електронного або паперового навчального видання має пройти процес експертизи і надання грифу «Схвалено для використання в освітньому процесі», який передбачений Порядком здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 05.06.2023 за № 675 (Міністерства освіти і науки України, 2023b).

Інформаційно-реалізаційна процедура полягає в оприлюдненні, поширенні, впровадженні і застосуванні розробки відповідно до результатів попередньої, нормативно-методичної, процедури. Якщо розробка схвалена педагогічною радою закладу, педагогічний працівник може оприлюднити її на своїй сторінці сайту закладу

освіти (на власному сайті), використовувати за необхідності в освітньому процесі, може поділитися з колегами досвідом її створення і використання. Розробка, схвалена вченою радою наукової установи/закладу вищої або післядипломної освіти може також оприлюднюватися на сайті цієї установи/закладу, використовуватися у процесі підготовки майбутніх учителів або підвищення кваліфікації вчителів з дозволу розробника. Надання навчальній/науково-методичній розробці грифу «Схвалено для використання в освітньому процесі» уможлиблює її оприлюднення та поширення в статусі навчальної літератури, у т. ч. комерційне поширення на паперовому (друковане) або електронному носії (електронне видання) за умови дотримання авторських прав розробника.

Зазначимо, що строк надання грифу «Схвалено для використання в освітньому процесі» для навчальної/навчально-методичної розробки, спрямованої на попередження/подолання освітніх втрат учнівства визначатиметься, як правило, строком чинності модельної навчальної (навчальної) програми курсу/інтегрованого курсу, з яким вона пов'язана.

Оцінно-регулятивна процедура передбачає оцінювання результативності розробки упродовж кількох років її використання. Доцільність цієї процедури зумовлена можливістю подальшого застосування ефективних розробок учительства за збереження оновлених модельних навчальних програм курсів/інтегрованих курсів у відповідній типовій освітній програмі (і освітній програмі школи).

Підготовка педагогічних працівників до застосування методики конструювання навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання може здійснюватися в процесі професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічних вишах (формальна освіта, для здійснення якої необхідне розроблення спеціального курсу), у ході підвищення їхньої кваліфікації у закладах післядипломної педагогічної освіти або в процесі внутрішньошкільної науково-методичної роботи (неформальна освіта, для здійснення якої знадобиться розроблення програми спеціального курсу або методичного семінару), у процесі самоосвіти представників учительства (інформальна освіта, для якої може знадобитися створення відповідного друкованого або електронного самовчителя).

Висновки та перспективи подальших розвідок. Попередження і подолання освітніх втрат учнівства стає одним із важливих напрямів професійної діяльності сучасного українського вчителівства. Одним із важливих професійних завдань, яке може постати перед учительством у цьому контексті є розроблення навчального/навчально-методичного забезпечення подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни. Реалізація цього завдання передбачає цілевідповідне здійснення педагогічним працівником низки професійних функцій, як-от: організаційної, діагностувальної, прогнозувальної, проектувальної, конструювальної, комунікаційної, оцінювальної.

Створені вчителем відповідні навчальні/навчально-методичні розробки подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни можуть, за дотримання певних вимог, оприлюднюватися і використовуватися у форматі електронних або/та друкованих навчальних і виробничо-практичних видань, а саме: навчального посібника, навчально-методичного посібника, навчального наочного посібника, хрес-

томатії, практикуму, робочого зошита; практичного poradника, практичного посібника, методичних рекомендацій/методичних настанов, пам'ятки.

Успішне розроблення педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни залежить від наявності низки умов, а саме: правових, організаційно-управлінських (та організаційно-методичних), теоретико-методичних, освітніх, матеріально-технічних, соціально-психологічних.

Методичним орієнтиром конструювання педагогічними працівниками навчального/навчально-методичного забезпечення для подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання під час війни може стати методика, створена й оприлюднена в ході цього дослідження. Методика передбачає здійснення низки послідовних процедур, а саме: організаційно-підготовчої, діагностувально-прогнозувальної, проєктувально-методичної, апробувально-коригувальної, нормативно-методичної, інформаційно-реалізаційної, оцінно-регулятивної.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з визначенням і обґрунтуванням особливостей конструювання вчительством різних видів навчального/навчально-методичного забезпечення (видань) для подолання освітніх втрат учнівства в процесі змішаного навчання, створенням типового положення, за допомогою якого здійснюватиметься правове регулювання цієї діяльності на рівні закладу загальної середньої освіти.

Використані джерела

- Алексеева, С. (2021). Дидактичні ідеї підручникотворення в умовах інформатизації освіти. *Проблеми сучасного підручника*, (27), 6–14. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2021_27_3.
- Бичко, Г., & Терещенко В. (2023). *Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання*. Київ, Український центр оцінювання якості освіти. https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf
- Бусел В. (гол. ред.) (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (з дод. і допов.). ВТФ «Перун».
- Головко, М. (2021). Тенденції розвитку теорії і практики сучасного підручника фізики. *Проблеми сучасного підручника*, (26), 72–84. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2021_26_8.
- Дика, Н., & Глазова, О. (2025). Розвиток соціально-емоційних навичок у процесі надолуження освітніх втрат учнів ЗЗСО на уроках української мови. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*, (2), 345–353. http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc_2025_2_32.
- Довгий, С., & Терлецька, К. (2024). Система математичної освіти в Національному центрі «Мала академія наук України» як інструмент подолання освітніх втрат. *Наукові записки Малої академії наук України*, (2), 4–12. http://nbuv.gov.ua/UJRN/snjasu_2024_2_3.
- ДП «УкрНДНЦ», (2016). *Інформація та документація. Видання. Основні види : терміни та визначення понять* (ДСТУ 3017:2015).
- Засекина, Т. (2013). Роль і значення експерименту в процесі підручникотворення. *Проблеми сучасного підручника*, (13), 95–104. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2013_13_13.
- Кисла, О., & Коваль В. (2022). Проблема підручникотворення в Україні: сучасний підручник – який він? *New Inception*, (1–2), 22–29. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ninc_2022_1-2_5.

- Кремень, В. (гол. ред.) (2021). *Енциклопедія освіти* (2-ге вид. допов. та перероб.). Юрінком Інтер.
- Малихін, О., Арістова, Н., & Рогова, В. (2022). Мінімізація освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану: Змішане навчання. *Український педагогічний журнал*, (3), 68–76. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-68-76>.
- Малихін, О., Арістова, Н., & Алексеева, С. (2023). *Індивідуалізація навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнний час*. Київ. Інститут педагогіки НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/739694/>
- Малихін, О., Арістова, Н., & Ліпчевська, І. (2024). Цифровізація профільної середньої освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів в умовах воєнного стану. *Український педагогічний журнал*, (4), 57–64. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-57-64>.
- Мізюк, В. (2019). Функції вчителя в умовах організації змішаного навчання у закладах загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*, (15), 112–118. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2019_15\(2\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2019_15(2)_23).
- Міністерство освіти і науки України (2023а). «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти» (Наказ Міністерства освіти і науки України). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-23#Text>.
- Міністерство освіти і науки України (2023b). «Про затвердження Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам» (Наказ Міністерства освіти і науки України). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-23#Text>
- Міністерство освіти і науки України (2022). «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти» (Наказ Міністерства освіти і науки України). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikatsiyi-vchiteliv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-yaki-vprovadzhuyut-novij-derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>.
- Некрасова, М., Чаус, Г., & Прокуда, В. (2025). Міжпредметні зв'язки як шлях подолання освітніх втрат у природничій освітній галузі. *ScienceRise. Pedagogical Education*, (1), 22–25. http://nbuv.gov.ua/UJRN/textcped_2025_1_6.
- Пантук, М. (2012). Особливості реалізації професійних функцій вчителем у процесі фахової діяльності. *Молодь і ринок*, (1), 33–36. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_1_8.
- «Про освіту», Закон України 2017 р., Офіційний вісник України № 78 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Пузіков Д., (2010). Електронний методичний посібник у контексті організаційно-методичного забезпечення інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. *Проблеми сучасного підручника*, (10), 151–158.
- Редько, В. (2017). *Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика*. Монографія. Київ, Педагогічна думка. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709468/>
- Редько, В. (2022). *Шкільний підручник іноземної мови: проектування, конструювання, апробація*. Монографія. Київ, Педагогічна думка. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734331/>
- Сисюєва, С., & Рейпольська, О. (2023). Освітні втрати в дошкільній освіті як передумова подальших освітніх втрат. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, (2), 1–5. http://nbuv.gov.ua/UJRN/HNAESU_2023_5_2_8.

- Топузов, О. (ред.) (2023). *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України*. Київ. Інститут педагогіки НАПН України. <https://undip.org.ua/library/diagnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalnyi-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/>
- Топузов, О., Головки, М., & Локшина, О. (2023). Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. *Український педагогічний журнал*, (1), 5–13. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrj_2023_1_2.
- Трубачева, С., Мішеніна, Т., & Коник, О. (2024). Роль електронного портфоліо вчителя як освітнього ресурсу в навчально-методичному забезпеченні процесу подолання освітніх втрат учнів. *Проблеми сучасного підручника*, (32), 299–305. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2024_32_27.
- Чекрій, І. (2020). Політика підручникотворення (у напрацюваннях ЮНЕСКО). *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, (1), 136–142. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2020_1\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2020_1(1)_20).

References

- Aliksieieva, S. (2021). *Dydaktychni idei pidruchnykotvorennia v umovakh informatyzatsii osvity. Problemy suchasnoho pidruchnyka*, (27), 6–14. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2021_27_3.
- Bychko, H., & Tereshchenko V. (2023). *Navchalni vtraty: sutnist, prychny, naslidky ta shliakhy podolannia*. Kyiv, Ukrainyskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity. https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf
- Busel V. (hol. red.) (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod. i dopov.)*. VTF «Perun».
- Holovko, M. (2021). *Tendentsii rozvytku teorii i praktyky suchasnoho pidruchnyka fizyky. Problemy suchasnoho pidruchnyka*, (26), 72–84. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2021_26_8.
- Dyka, N., & Hlazova, O. (2025). *Rozvytok sotsialno-emosiinykh navychok u protsesi nadoluzhennia osvitnikh vtrat uchniv ZZSO na urokakh ukrainskoi movy. Perspektyvy ta innovatsii nauky (Seriiia «Pedahohika», Seriiia «Psykhologhiia», Seriiia «Medytsyna»)*, (2), 345–353. http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc_2025_2_32.
- Dovhyi, S., & Terletska, K. (2024). *Systema matematychnoi osvity v Natsionalnomu tsentri «Mala akademiia nauk Ukrainy» yak instrument podolannia osvitnikh vtrat*. Naukovi zapysky Maloi akademii nauk Ukrainy, (2), 4–12. http://nbuv.gov.ua/UJRN/snjasu_2024_2_3.
- DP «UkrNDNTs», (2016). *Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy : terminy ta vyznachennia poniat (DSTU 3017:2015)*.
- Zasiekina, T. (2013). *Rol i znachennia eksperymentu v protsesi pidruchnykotvorennia. Problemy suchasnoho pidruchnyka*, (13), 95–104. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2013_13_13.
- Kysla, O., & Koval V. (2022). *Problema pidruchnykotvorennia v Ukraini: suchasnyi pidruchnyk – yakyi vin?* New Inception, (1–2), 22–29. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ninc_2022_1-2_5.
- Kremen, V. (hol. red.) (2021). *Entsyklopediia osvity (2-he vyd. dopov. ta pererob.)*. Yurinkom Inter.
- Malykhin, O., Aristova, N., & Rohova, V. (2022). *Minimizatsiia osvitnikh vtrat uchniv zakladiv zahalnoi serednoi osvity v umovakh voiennoho stanu: Zmishane navchannia. Ukrainyskyi pedahohichnyi zhurnal*, (3), 68–76. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-68-76>.
- Malykhin, O., Aristova, N., & Aliksieieva, S. (2023). *Indyvidualizatsiia navchannia yak zasib kompensatsii osvitnikh vtrat uchniv zakladiv zahalnoi serednoi osvity v umovakh voiennoho stanu ta povoiennyi chas*. Kyiv. Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy. <http://lib.iitta.gov.ua/739694/>

- Malykhin, O., Aristova, N., & Lipchevska, I. (2024). Tsyfrovizatsiia profilnoi serednoi osvity yak instrument minimizatsii navchalnykh vtrat uchniv v umovakh voiennoho stanu. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, (4), 57–64. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-57-64>.
- Miziuk, V. (2019). Funktsii vchytelia v umovakh orhanizatsii zmishanoho navchannia u zakladakh zahalnoi serednoi osvity. *Innovatsiina pedahohika*, (15), 112–118. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2019_15\(2\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2019_15(2)_23).
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2023a). «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok zdiisnennia innovatsiinoi diialnosti u sferi osvity» (Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-23#Text>.
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2023b). «Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia ekspertyzy, nadannia hryfiv navchalnii literatury ta navchalnym prohramam» (Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-23#Text>.
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2022). «Pro zatverdzhennia Typovoi prohramy pidvyschennia kvalifikatsii vchyteliv zakladiv zahalnoi serednoi osvity, yaki vprovadzhuiut novyi Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity» (Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-tipovoi-programi-pidvishennia-kvalifikatsii-vchyteliv-zakladiv-zagalnoi-serednoi-osviti-yaki-vprovadzhuyut-novij-derzhavnij-standart-bazovoi-serednoi-osviti>.
- Nekrasova, M., Chaus, H., & Prokuda, V. (2025). Mizhpredmetni vziazky yak shliakh podolannia osvitnikh vtrat u pryrodnykh osvitnii haluzi. *ScienceRise. Pedagogical Education*, (1), 22–25. http://nbuv.gov.ua/UJRN/textped_2025_1_6.
- Pantiuk, M. (2012). Osoblyvosti realizatsii profesiinykh funktsii vchyteliv u protsesi fakhovoi diialnosti. *Molod i rynek*, (1), 33–36. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_1_8.
- «Pro osvit», Zakon Ukrainy 2017 r., Ofitsiinyi visnyk Ukrainy № 78 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Puzikov D., (2010). Elektronnyi metodychni posibnyk u konteksti orhanizatsiino-metodychnoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, (10), 151–158.
- Redko, V. (2017). Konstruiuvannia zmistu shkilnykh pidruchnykiv z inozemnykh mov: teoriia i praktyka. Monohrafiia. Kyiv, Pedahohichna dumka. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709468/>
- Redko, V. (2022). Shkilnyi pidruchnyk inozemnoi movy: proektuvannia, konstruiuvannia, aprobatciia. Monohrafiia. Kyiv, Pedahohichna dumka. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734331/>
- Sysoieva, S., & Reipolska, O. (2023). Osvitni vtraty v doshkilnii osviti yak peredumova podalshkykh osvitnikh vtrat. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, (2), 1–5. http://nbuv.gov.ua/UJRN/HNAESU_2023_5_2_8.
- Topuzov, O. (red.) (2023). Diagnostyka ta kompensatsiia osvitnikh vtrat u zahalnii serednii osviti Ukrainy. Kyiv. Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy. <https://undip.org.ua/library/diagnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/>
- Topuzov, O., Holovko, M., & Lokshyna, O. (2023). Osvitni vtraty v period voiennoho stanu: problemy diagnostyki ta kompensatsii. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, (1), 5–13. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2023_1_2.
- Trubacheva, S., Mishenina, T., & Konyk, O. (2024). Rol elektronnoho portfolio vchytelia yak osvitnoho resursu v navchalno-metodychnomu zabezpechenni protsesu podolannia osvitnikh vtrat uchniv. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, (32), 299–305. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2024_32_27.

Chekrii, I. (2020). Polityka pidruchnykotvorennya (u napratsiuvanniakh YuNESKO). Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia, (1), 136–142. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2020_1\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2020_1(1)_20).

Dmytro Puzikov, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of the Innovations and Education Development Strategies Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING EDUCATIONAL/TEACHING AND METHODOLOGICAL SUPPORT OVERCOMING EDUCATIONAL LOSSES OF STUDENTS IN THE PROCESS OF BLENDED LEARNING DURING THE WAR

Abstract. The article considers the problem of developing educational/teaching-methodical support for overcoming educational losses of pupils in the process of blended learning during the war by Ukrainian teachers. The professional functions of pedagogical workers related to the development of educational/teaching-methodical support for overcoming educational losses of students in the process of blended learning are determined and substantiated, namely: organizational, diagnostic, predictive, design, construction, communication, implementation, and evaluation. A separate and substantiated list of educational/teaching-methodical developments of teachers, which can, subject to compliance with the relevant requirements, be published and used in the format of electronic or/and printed educational and production-practical publications in the process of overcoming educational losses of students (textbook, teaching-methodical manual, teaching-visual aid, textbook, practicum, workbook; practical guide, practical manual, methodological recommendations/methodical guidelines, memo). The conditions for the development by pedagogical workers of educational/teaching-methodical support for overcoming educational losses of students in the process of blended learning during the war (legal, organizational-managerial (and organizational-methodical), theoretical-methodical, educational, material-technical, socio-psychological) are isolated and substantiated. A methodology for designing educational/teaching-methodical support by pedagogical workers to overcome educational losses of students in the process of blended learning during the war has been developed and substantiated, which involves the implementation of a number of sequential procedures, namely: organizational-preparatory, diagnostic-predictive, design-methodical, testing-corrective, normative-methodical, information-implementation, evaluation-regulatory. Prospects for further research are related to the definition and justification of the features of designing by teachers of various types of educational/teaching-methodical support (editions) to overcome educational losses of students in the process of blended learning.

Keywords: complete general secondary education; blended learning in wartime; educational losses; prevention/overcoming of educational losses; educational/teaching and methodological support; educational literature; construction technique.